

**KONFERENCIA PRI PRÍLEŽITOSTI 100. VÝROČIA KATEDRY
FILOZOFIE A DEJÍN FILOZOFIE****10. február 2023, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave**

Dňa 10. februára 2023 sa na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského uskutočnila konferencia pri príležitosti stého výročia založenia Katedry filozofie a dejín filozofie. Na konferencii vystúpili so svojimi konferenčnými príspevkami súčasní i bývalí členovia katedry a Radim Brázda z Masarykovej univerzity v Brne. Konferencia pozostávala zo série prednášok, týkajúcich sa najmä historických zlomov, ktorými Katedra filozofie a dejín filozofie prešla, a osobností, ktoré na nej v minulosti pôsobili.

Radim Brázda vo svojom príspevku analyzoval profesionálnu dráhu Josefa Tvrdeho ako filozofa na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v rokoch 1927 až 1938. Tvrdý bol známy ako filozof s výrazne pozitivistickými názormi, čo mohlo u niektorých členov seminára vyvolať antipatie, ako to dokazujú texty z jeho denníka. V tomto príspevku sa Brázda pokúšal vysvetliť dôvody angažovanosti Josefa Tvrdeho vo vzdelávaní stredoškolských učiteľov v oblasti filozofie. Na základe archívnych materiálov Brázda konštatoval, že Tvrdeho hlavným cieľom bolo zabezpečiť lepšie podmienky pre vzdelávanie slovenských stredoškolských učiteľov v tejto oblasti, aby sa dosiahla obroda slovenskej filozofie. Archívne materiály ukázali, že hoci sa niektoré Tvrdeho názory nezhodovali s názormi ostatných členov filozofického seminára, v októbri 1938 mal medzi svojimi zamestnancami podporu. Zároveň však Brázda poukázal aj na to, že v denníku *Slovák* (11. novembra 1938) bol Tvrdý označený za voľnomyšlienkaru, ktorý študentom prezentoval slobodomurárske názory.

František Novosád predniesol ďalší príspevok s názvom *Marxizmus bez Marxa – slovenská filozofia v Kristových rokoch*, v ktorom opísal svoje študentské skúsenosti zo šesťdesiatych rokov a svoje akademické pôsobenie na katedre v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch. Podľa neho bola druhá polovica šesťdesiatych rokov „zlatým obdobím“ katedry, pretože okrem *Antológie z diel filozofov* tu začali vychádzať *Filozofické aktuality*, ktoré mali prispieť k uspokojeniu dopytu po slovenskej filozofii. V týchto rokoch sa vykryštalizovali kurzy a prednášky, ktoré sa v revidovanej podobe zachovali dodnes. Tieto prednášky pozostávali z piatich oblastí: dejiny filozofie, logika a metodológia vied, systematická filozofia, etika a estetika, a tiež zo spoločného základu. Podľa názoru Novosáda boli najlepšie prednášky z logiky a metodológie vied, pretože v rámci týchto prednášok bolo možné jasne formulovať filozofické

otázky. Napríklad prednášky Vojtecha Filkorna boli systematické, vecné a mali jasnú pojmovú líniu. Kvalitná bola aj výučba dejín filozofie, ktorá bola zameraná na interpretáciu textov, čo prispievalo ku zvyšovaniu jej úrovne.

Hoci sa členovia katedry filozofie v týchto rokoch hlásili k filozofii marxizmu a leninizmu, na katedre sa presadila filozofická koncepcia, ktorú možno charakterizovať ako filozofiu marxizmu bez Marxa. Novosád poznamenal, že stúpecami marxizmu boli najmä tí, ktorí sa k Marxovým názorom hlásili pred rokom 1948. K tomuto záveru dospel zohľadnením dvoch aspektov. Prvým bola skutočnosť, že vedúci katedry Lev Hanzel preukázal dobré manažérske schopnosti, keďže na pracovné pozície vyberal ľudí na základe filozofických a akademických schopností, čo bolo v spoločenských vedách zriedkavé. Druhým aspektom je, že autori filozofických textov v podstate nereflektovali marxistickú filozofiu, s výnimkou povinnej „marxistickej jazdy“. Napríklad vo Filkornových textoch nemožno nájsť dobový ideologický prelah, ktorý by sme však očakávali v knihe *Predhegelovská logika* z roku 1953.

Miroslav Marcelli sa v príspevku s názvom *Katedra v deväťdesiatych rokoch alebo od katedry marxisticko-leninskej filozofie ku Katedre filozofie a dejín filozofie* pokúsil zhrnúť niektoré kľúčové hľadiská, ktoré sa podieľali na transformácii katedry počas politických a spoločenských premien v roku 1989. Okrem administratívnych a právnych aspektov bola transformácia spojená aj s určitou nestabilitou. Pripomenul napríklad, že vtedajšia situácia si podľa niektorých vyžadovala zrušenie katedry. Nakoniec však dekan fakulty tento návrh neprijal a katedra tak mohla pokračovať v príprave nových študijných programov. V januári 1990 boli tieto učebné plány dokončené a pripravené tak, aby sa mohli aplikovať v letnom semestri, čo bolo podľa Marcelliho v tom čase výnimkou. Druhým rozmerom, ktorý bol rozhodujúci pri spoločenskej transformácii, bola skutočnosť, že katedra sa mohla podpísať pod množstvo publikácií a prihlásiť sa k spoločensko-kultúrnym zásluhám. V tejto súvislosti pripomenul význam vydania viacväzkovej *Antológie z diel filozofov* a edície *Filozofické odkazy*.

Tieto diela svojím rozsahom a spôsobom spracovania nepochybne patria medzi najvýznamnejšie filozofické publikačné aktivity vo vedeckom, terminologickom či prekladateľskom kontexte. V deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia pracovníci katedry pripravili aj stredoškolskú učebnicu dejín filozofie, ktorá vyšla vo viacerých reedíciách. Marcelli vo svojom príspevku dospel k záveru, že katedra filozofie obhájila svoje postavenie v novej dobe a pod vplyvom nových názorov nielen vo fakultnom a univerzitnom priestore, ale aj v širších kultúrnych a spoločenských súvislostiach.

Erika Lalíková na konferencii predniesla príspevok, v ktorom predstavila pôsobenie Milana Zigu a Jozefa Piačeka na katedre. Vo svojom príspevku upozornila na charakteristické črty výučby dejín filozofie v päťdesiatych až osemdesiatych rokoch

dvadsiateho storočia, kedy sa na katedre profilovali dejiny filozofie. Táto profilácia sa prejavila aj v tom, že v uvedenom období bolo napísaných približne 195 diplomových prác z dejín filozofie. V tomto príspevku venovala osobitnú pozornosť práci Jozefa Piačeka, ktorý sa špecializoval na výklad filozofických smerov dvadsiateho storočia a na katedre viedol doktorandov v tejto oblasti. Vyučoval aj mnohé povinné a výberové kurzy. Okrem toho autorka poukázala na rozsiahly historicko-filozofický prínos Milana Zigu.

Zlatica Plašienková predstavila pôsobenie Teodora Münza na katedre. Münz sa venoval výskumu slovenskej a svetovej filozofie. Jeho výskum zahŕňal dejiny filozofie v období Uhorska na Trnavskej univerzite, ale zaujímal sa aj o náboženskú filozofiu v slovenskom prostredí. Münz obrátil svoju pozornosť aj na otázky poznania, čo ho ku koncu života priviedlo k záveru, že poznanie je nástrojom na udržanie života. Vo svojej filozofickej práci bol ovplyvnený kľúčovými mysliteľmi, ako boli Ludwig Feuerbach, Baruch Spinoza a Friedrich Nietzsche, ktorých spájala téma zmyslu náboženstva, obrazu Boha či vzťahu náboženstva a človeka. Plašienková v príspevku spomenula aj obvinenie z revizionizmu, ktoré viedlo k neprijatiu Münzovho návrhu na docentúru. V neskorších rokoch sa o tento titul už neuchádzal.

Ďalší súbor príspevkov bol zameraný na súčasnú analýzu významu vzdelávania a filozofovania. Referát s názvom *Filozofia ako intelektuálna prax a naše akademické bytie*, v ktorom bol načrtnutý význam filozofovania, predniesol Emil Višňovský. Okrem toho v príspevku upozornil na niektoré problémy súčasného akademického sveta, akými sú presadzovanie ekonomických prístupov v hodnotení akademických činností s neoliberálnymi prvkami, nadmerná byrokracia v akademických inštitúciách, tlak na publikovanie a podfinancovanie akademických inštitúcií. V podobnom duchu sa niesol aj príspevok Mariany Szapuovej *Paralely a prieniky: K dielu Etely Farkašovej*, v ktorom priblížila Farkašovej názory na súčasné vzdelávacie politiky v rámci vysokoškolského systému a myšlienky o tom, čo by sme mali považovať za rozhovor a čím by sa mal vyznačovať. Na konferencii odznali aj príspevky Róberta Maca na tému *Transcendentalizmus dnes* a Andreja Kalaša s názvom *Empedokles, kozmos a evolúcia alebo od monštier k živým tvorom*.

Prednesené príspevky poskytli zaujímavé a cenné poznatky o histórii katedry a osobnostiach, ktoré na nej v minulosti pôsobili. Konferencia zároveň ukázala, že Katedra filozofie a dejín filozofie má bohatú históriu a v súčasnosti je dôležitým miestom pre formovanie slovenskej filozofie. Čitateľom dávame do pozornosti, že z tejto konferencie bude publikovaný aj konferenčný zborník.

Martin Foltin